

DOI: <https://doi.org/10.69722/1694-8211-2024-56-27-32>

УДК: 37:004

Алиева Б. М., пед. илимд. канд., доцент
busaliyта alieva@mail.ru

Эгемназарова А. Ж., улук окутуучу
egemay 65@mail.ru

ORCID: 0009-0000-2039-3567

ОшМУ, Ош ш., Кыргызстан

МААЛЫМАТТЫК ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫН НЕГИЗИНДЕ ОКУТУУНУН ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ

Окуучуну маалыматтык коомдогу жашоого даярдап, анда ар кандай маалымат менен иштөө көндүмдөрүн гана эмес, ошондой эле ушул маалыматты издөө, маалыматты иштеп

27

Вестник Исык-Кульского университета, №56, 2024

чыгуу үчүн заманбап маалыматтык технологияларды колдоно билүүнү калыптандыруу зарыл. Бул макалада окуучунун маалыматка сын көз менен кароосу, ушунун негизинде кандайдыр бир жыйынтыкка келип, чечим кабыл алуусу жана маалымат технологияларын окутуу усулдары акыл-эс иш-аракеттеринин этаптуу түрдө калыптанышы баяндалган.

Түйүндүү сөздөр: окуучу, мугалим, маалыматтык технологиялар, маалыматтык-коммуникациялык технологиялар, билим берүү, окутуу, таанып-билүү, сабак.

Алиева Б. М., канд. пед. наук, доцент
busaliyma alieva@mail.ru
Эгемназарова А. Ж., ст. преподаватель
egemay 65@mail.ru
ORCID: 0009-0000-2039-3567
ОшГУ, г. Ош, Кыргызстан

ОСОБЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ НА ОСНОВЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

В современном мире особенно важна подготовка обучающегося к жизни в информационном обществе, формирование не только навыков работы с различной информацией, но и умения использовать современные информационные технологии. Критически рассматривая эту проблему делается определенное заключение, что принятие решений и методика обучения информационным технологиям описываются как поэтапное формирование мыслительной деятельности.

Ключевые слова: ученик, преподаватель, информационные технологии, информационно-коммуникационные технологии, образование, обучение, познание, уроки.

Aliyeva B. M., cand. of pedagog. science, docent
busaliyma alieva@mail.ru
Egemnazarova A. Zh., Senior Lecturer., egemay 65@mail.ru
ORCID: 0009-0000-2039-3567
OshSU, Osh city, Kyrgyzstan

FEATURES OF TRAINING BASED ON INFORMATION TECHNOLOGY

Abstract preparing students for life in the information society, developing not only skills in working with various information, but also the ability to use modern information technologies to search for this information and information processing. By critically examining this information, a certain conclusion is drawn, making a decision and methods of teaching information technology are described as the gradual formation of mental activity.

Key words: Student, teacher, information technology, information and communication technologies, education, training, cognition, classes.

Киришүү. Орто билим берүүнүн Мамлекеттик стандартында, 2018-2040-жылдарга Кыргыз Республикасын өнүктүрүүнүн Улуттук стратегиясында, Кыргыз Республикасынын Президенти тарабынан бекитилген «Региондорду өнүктүрүү жана өлкөнү санариптештирүү жылы» жарлыгында санариптик технологияларды ар тараптуу колдонуу зарылдыгы белгиленген. Ошондуктан коомдун учурдагы өнүгүшүнүн башкы багыттарынын бири болуп эсептелген билим берүүнү маалыматташтырууда окуучулардын таанып билүү билгичтиктерин калыптандыруу биринчи планга коюлуп жатат. Бул максатты иш жүзүнө ашыруу үчүн окутуу процессин интенсификациялоодо жаңы психологиялык-педагогикалык иштелмелерди киргизүүнү, өнүктүрүүнү

окутуунун идеяларын, билим берүүнүн формаларын жана методдорун өркүндөтүүнү камсыздандыруу зарыл.

Маалыматтык технологиялар биздин өлкөдө гана эмес, дүйнөгө жана күндөлүк турмушка үзгүлтүксүз таасирин тийгизүүчү кызыктыруучу, татаал жана кулач жайып өнүгүп бараткан тармак болуп эсептелет.

Жаңы технологияны иш жүзүнө ашыруу үчүн инновациялык методдорду колдонуу, окутууну оптимизациялоо, чыгармачылык менен иштөө, компьютерди жакшы пайдалануу, бир сөз менен айтканда, чебер мугалим педагогикалык технологияны жакшы билүүгө тийиш деп эсептөөгө болот.

Маалыматтык сабаттуу курулган гана билим берүү ар бир инсанга келе жаткан өзгөрүүлөргө ийкемдүүлүк жөндөмдү берип, ошол өзгөрүүлөргө даярдап, атаандаштыкка үйрөтөт. Ар бирине өзүнүн жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүүгө, чыныгы Адам болууга жардам берүү маанилүү.

Изилдөө методдору: Билим берүүнү өркүндөтүү, максаттуу приоритеттердин жана мазмунунун парадигмаларын алмаштыруу – бул өтө татаал жана узакка созулган процесс.

Педагогикалык технология – бул окутуунун мазмунунун, закон ченемдүүлүктөрүнүн, принциптеринин, максаттарынын, методдорунун жана уюштуруу формаларынын жыйындысы, алардын бирдиктүү ишке ашырылыш жолу.

Технология – искусствого, чеберчиликке үйрөнүү. Окутуу технологиясы – окутуу чеберчилиги, окутуу искусствосу. Окутуу технологиясы окутуунун максаты, мазмуну жана принциптеринин негизинде иштелип чыгат.

Маалыматтык технология – бул эсептөө техникалары жана өндүрүштүк жабдыктар менен адамдардын өз ара аракеттенишүүсүн уюштуруу методдору, алардын практикалык тиркемелери, ошондой эле бардык социалдык көйгөйлөр менен байланышкан маалыматтарды сактоо жана кайра иштетүү менен адамдардын ишин эффективдүү уюштуруу методдорун изилдөөчү илимий, технологиялык, сабактардын өз ара байланыштуу комплекси.

Окуучуларга маалымат технологияларын окутуу усулдары акыл-эс иш-аракеттеринин этаптуу түрдө калыптануу теориясына таянышы керек. Бул теория XX кылымдын экинчи жарымында П. Я. Гальперин тарабынан изилденип, сунушталган [1]. Теорияга ылайык, акыл-эс иш-аракеттеринин калыптануусу төмөнкү этаптар боюнча жүрөт:

- *Биринчиси* – окуп жаткандын (окуучунун) мотивациясын түзүү;
- *Экинчиси* – иш-аракеттердин багытталуу негизи деп аталган схеманы түзүү;
- *Үчүнчүсү* – реалдуу иш-аракеттерди аткаруу;
- *Төртүнчүсү* – аткарылып жаткан реалдуу иш-аракеттин сыпаттамасын айтуу, анын негизинде иш-аракеттин багытталуу негизин пайдалануу зарылдыгы жоголот;
- *Бешинчиси* – иш-аракет «ичтен сүйлөө» менен коштолот;
- *Алтынчысы* – иш-аракетти кептик коштоодон толугу менен баш тартуу, жыйнакталган түрдөгү акыл-эс иш-аракетин калыптандыруу.

Психикалык коммуникабелдүүлүктү өнүктүрүү зарылдыгы сабакта окутуунун «окуучу – окуучу», «мугалим – окуучу» диалог формасынын колдонулушун шарттайт.

Белгилүү педагог И. Я. Лернер психологиялык структураларына жараша технологияларды бөлүп чыгарып, төмөнкү классификациясын түзгөн:

1. Маалыматтык (билимдерди, билгичтиктерди жана көндүмдөрдү калыптандыруу).

2. Операциялык (акыл-эс аракеттеринин ыкмаларын калыптандыруу).
3. Өзүн-өзү өнүктүрүү (инсандын өзүн өнүктүрүү механизмдерин калыптандыруу).
4. Эмоциялык-нравалык (эстетикалык жана руханий чөйрөдө карым-катнаштарды калыптандыруу).

5. Изденүүчү-эвристикалык (чыгармачыл жөндөмдүүлүктөрдү өнүктүрүү).

Билим берүүнүн мазмунунун мүнөзү боюнча технологиялар төмөнкүдөй болот:

- окутуучу (үйрөтүүчү) жана тарбиялоочу;
- атуулдук жана диний;
- жалпы билим берүүчү жана адистик ориентацияланган;
- гуманитардык жана технократтык.
- предметтер үчүн колдонгонго ылайыктуу;
- бир-эки предмет үчүн колдонулган спецификалыктар [2].

Мугалимдердин кесипкөйлүгү предметтик-методикалык, психологиялык-педагогикалык жана маалыматтык-коммуникациялык технологиялардын компоненттерин камтыган компетенттүүлүктүн синтези катары каралат.

Мугалимдер азыркы замандын талабына ылайык өз билимдерин өркүндөтүү үчүн интернет менен иштөөнү, дистанттык окуу борборлору менен байланышты үйрөнүшүп, өздөрүнүн үстүнөн үзгүлтүксүз иштесе, сабак өтүүдө өз чыгармачылыгы менен жөнөкөй окуп-үйрөтүүчү программаларды түзүп, алардын жардамында окуу материалын жеткиликтүү жана жеңил өздөштүрүү мүмкүнчүлүгүнө ээ болот.

Азыркы жашообузду компьютердик коммуникациялык техникасыз элестетүүгө мүмкүн эмес.

Маалыматтык технологиянын каражаттарын колдонуу окуучулардын таанып билүү ишмердүүлүгүн жогорулатат:

- окуучуларда билим сапаты жогорулайт;
- окуучуну жалпы өнүгүүгө багыттайт;
- окуучунун турмушуна кубаныч тартуулайт;
- мугалим менен окуучунун өз ара кызматташтыгы үчүн шарттар түзүлөт;
- окуучунун таанып-билүү жөндөмдүүлүгү өнүгөт;
- окуучунун өзүн-өзү баалоосу так аныкталат.

Маалыматтык технологиялар маалыматтарды башкаруу жана иштетүү технологияларына, ошондой эле бул маалыматтарды түзүүгө, анын ичинде эсептөө техникасын колдонууга байланыштуу дисциплиналардын жана адамдардын иш-аракеттеринин кеңири классын билдирет. Ар кандай педагогикалык технология маалыматтык технология деп айтууга болот, анткени окуу процессинин технологиясынын негизи маалыматты алуу жана трансформациялоо болуп саналат. Адатта, окутуунун жаңы маалыматтык технологиялары деп компьютердик окутуу технологиялары түшүнүлөт, бул компьютердин жардамы менен мугалим тарабынан окуучуга маалымат даярдоо жана берүү процессин камтыйт.

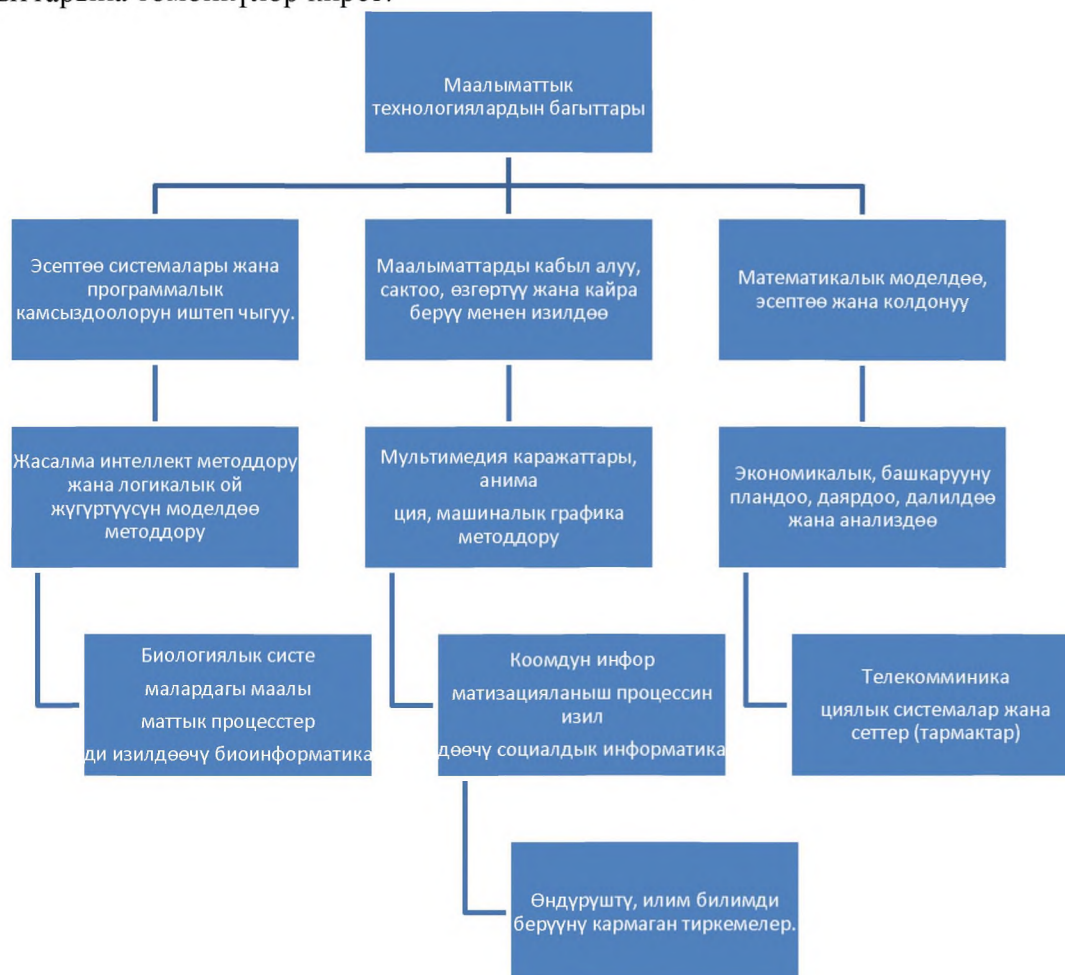
Педагогикалык процессте маалыматтык технологияларды колдонуу менен дидактиканын принциптерин иш жүзүнө ашыруу төмөндөгүдөй аткарылат:

- максатка багыт алуучулук принциби;
- окуу-тарбиялоо процессин гуманизациялоо жана демократизациялоо принциби – жеке инсанга багытталышы;
- маданиятты таануучулук;
- табиятты таануучулук принциби;
- илимийлүүлүк, жеткиликтүүлүк, системалуулук жана удаалаштуулук принциби;

- аң-сезимдүүлүк, активдүүлүк жана өздүк ишмердүүлүк принциби.

Маалыматтык технологиялардын жардамынын негизинде көйгөйлүү абалдарды түзүү жолу менен ой жүгүртүүнүн активдүүлүгү түптөлөт.

Азыркы күндө маалыматтык технологиялардын артыкчылыкка ээ болгон багыттарына төмөнкүлөр кирет:

Жыйынтык: Заманбап маалыматтык технологиялар окуу-тарбия процессинде колдонуунун ар түрдүү мүмкүнчүлүктөрүнө ээ. Ошентсе да бир топ көйгөйлөр бар. *Биринчиден*, маалыматтык технологиялар ушунчалык тез өнүгүп жана өркүндөөдө, аларды билим берүү процессинде колдонуунун педагогикалык изилдөөлөрү жана методикалык иштери бат эле эскирип калууда. *Экинчиден*, педагогдун кесиптик ишмердүүлүгүндө аларды колдонуунун мүмкүнчүлүктөрү ар түрдүү жана көп жактуу. Ошондуктан аларды окуу-тарбия процессинде колдонуунун жаңы ыкмалары пайда болот, ал эми педагогдун алдында маалыматтык технологияларды колдонуу менен байланышкан жаңы маселелер, көйгөйлөр пайда болот.

Маалыматтык технологияны эффективдүү жана билгичтик менен колдонгон мугалим пайда болгон проблемаларын чечүүгө, жаңыча ойлоонууга жана өзүнүн ишмердүүлүгүн уюштурууга башкача көз караш менен мамиле кылуусу байкалып турат.

Баланын өнүгүшү, анын социалдашуусу, “коомдук адамга” айлануусу анын жакын адамдары менен болгон карым-катышынан баштала тургандыгы белгилүү. Окуучуларды

өз оюн, көз карашын эркин айтып берүүгө үйрөтүү үчүн аларды өз алдынча ой жүгүртө билүүгө тарбиялоо керек.

Маалыматтык технологияларга төмөндөгүлөрдү айтса болот:

- 1) дистанттык окутуу технологиялары;
- 2) компьютердик окутуу программаларын колдонуучу технологиялар;
- 3) мультимедия технологиялары.

Маалыматтык технологиялар жана бул технологиялардын негизиндеги окуу каражаттары маалыматтык билим берүү чөйрөсүнүн түзүлүшү үчүн зарыл шарт болуп эсептелет.

Эң кеңири тараганы жана жеткиликтүүсү болуп мультимедия технологиясы саналат. Мультимедия – бул компьютердик системага текстти, үндү, видеосүрөттөлүштү, графикалык сүрөттөлүштү жана анимацияны бириктире турган заманбап компьютердик маалыматтык технология.

Электрондук материалдарды жаңы темаларды түшүндүрүү үчүн пайдаланууга болот, окуучулар интерактивдүү тесттерди аткаруу аркылуу мурда алган билимдерин бекемдей алышат, кеп байлыгын өстүрүү максатында аудио-ресурстарды угуу жана тексттерди окуу менен жалпы ой жүгүртүүсүн кеңейтүү үчүн колдонууга болот.

Окутууда маалыматтык технологияларды пайдаланууда окуу процессинин резервдери, окуучулардын инсандык потенциалдары, индивидуалдуулугу ачылып, окуучулардын дидактикалык мүмкүнчүлүктөрү кеңейип, окуучулар менен окутуучулардын ортосундагы өз ара карым-катыштын интеграцияланышын өлкөбүздө жана чет өлкөлөрдө маалыматтык технологиялардын колдонулушундагы тажрыйбалар бышыктайт.

Адабияттар:

1. Гальперин, П. Я. Психология как объективная наука [Текст] / И. Я. Гальперин. - М, 1998.
2. Лернер, И. Я. Современный урок: дидактические рекомендации для учителей [Текст] / И. Я. Лернер, М. Н. Скаткин. - М.: Педагогика, 1992. - 215 с.
3. Бекбоев, И. Б. Инсанга багыттап окутуу технологиясынын теориялык жана практикалык маселелери [Текст] / И. Б. Бекбоев. - Бишкек: Педагогика, 2003. - 338 б.